

Kuhmon SDP:n valtuustoryhmän valtuustoaloite kuhmolaisille omaishoitajille tarjottavasta palvelusetelistä

Khall 07.01.2025 § 6

Valmistelija Hallintojohtaja Kyllönen Pinja, puh. 044 7255223

Kuhmon SDP:n valtuustoryhmä on jättänyt valtuustoaloitteen 17.12.2024:

”Valtuustoaloite

Omaishoitajat tekevät valtavan arvokasta työtä huolehtiessaan avuntarpeessa olevista läheisistään. Tämä on yhteiskunnalle erittäin kustannustehokasta, omaishoitajuuden myötä tarvitsemme vähemmän mm. kallista ympärivuorokautista laitoshoidoa ja tuodaan helpotusta hoitajapulaan. Omaishoitajuus on usein myös haasteellista, läheisen hoidossa ollaan kiinni jopa ympäri vuorokauden, ymmärrettävästi kaikki apu ja tuki tulee tarpeeseen. Omaishoitajana toimii usein puoliso, jonka vastuulle tulee tehdä myös niitä kodintöitä, joita ei ole aikaisemmin edes osannut tehdä. Omaishoitajana voi olla myös hoidettavan lapsi, joka on vielä työelämässä, jolloin aika kodin välttämättömiin töihin on haasteellista löytää.

Päävastuu omaishoitajien tukemiseen on hyvinvointialueella. Kunnalla on myös mahdollista tukea omaishoitajien arkea halutessaan. Me Kuhmon demarit haluamme, että myös Kuhmon kaupunki on vahvasti omaishoitajien tukena.

Esitämme, että Kuhmon kaupunki lähtee tukemaan omaishoitajiamme tarjoamalla vuosittain palvelusetelin, jolla omaishoitaja voi hankkia apua kodin välttämättömiin töihin paikallisilta yrittäjiltä. Tämän setelin myötä voimme tarjota omaishoitajille konkreettisen avun ja samalla tuemme paikallisten yritysten toimintaa.

Kuhmossa 17.12.2024
Kuhmon SDP:n valtuustoryhmä

Aino Jaakkola ja Riikka Seppänen”

Esittelijä Kaupunginjohtaja Juntunen Juhana

Päätösehdotus

Kaupunginhallitus päättää saattaa aloitteen hyvinvointi- ja sivistysvaliokunnalle valmisteltavaksi.

Kaupunginjohtaja teki keskustelun aikana muutetun päätösehdotuksen: kaupunginhallitus päättää siirtää asian seuraavaan kokoukseensa.

Päätös Kaupunginhallitus yksimielisesti hyväksyi kaupunginjohtajan muutetun päätösehdotuksen.

Esittelijä Kaupunginjohtaja Juntunen Juhana

Päätösehdotus

Kaupunginhallitus päättää saattaa aloitteen hyvinvointi- ja sivistysvaliokunnalle valmisteltavaksi.

Päätös Kaupunginhallitus yksimielisesti hyväksyi kaupunginjohtajan päätösehdotuksen.

HyvSivva 24.04.2025 § 52
727/00.02.01/2024

Valmistelija Kaupunginjohtaja Juhana Juntunen, sivistystoimenjohtaja Marjut Kyllönen, hyvinvointiaktivaattori Riikka Kähkönen

Omaishoitajilla on Suomessa merkittävä rooli erityisesti ikääntyneiden, vammaisten ja pitkäaikaissairaiden henkilöiden hoivassa. He ovat usein perheenjäseniä tai läheisiä, jotka huolehtivat apua tarvitsevasta henkilöstä kotona, mikä vähentää julkisen hoivapalvelujärjestelmän kuormitusta ja mahdollistaa hoidettavalle tutun ja turvallisen elinympäristön. Omaishoitajat ovat siis korvaamattomia sekä hoidettaville että koko yhteiskunnalle. Heidän tukemisensa on keskeinen osa kestävästä sosiaali- ja terveydenhuoltojärjestelmästä Suomessa.

Omaishoitajat mahdollistavat kotona asumisen, omaishoitajat tukevat hoidettavansa itsenäistä elämää ja vähentävät laitoshoidon tarvetta ja siten vähentävät julkisen sektorin hoivakustannuksia. Ilman omaishoitajia tarvittaisiin enemmän hyvinvointialueiden palveluja, kuten kotihoitoa tai palveluasumista.

Omaishoitajat myös parantavat hoidettavien elämänlaatua. Läheisen antama hoiva on usein yksilöllisempää ja emotionaalisesti tukevampaa kuin laitoshoido. Omaishoitajuus on myös fyysisesti ja psyykkisesti kuormittavaa, ja omaishoitajat tarvitsevat riittävästi tukea ja lakisääteisiä vapaapäiviä. Väestön ikääntyessä omaishoidon merkitys korostuu entisestään, ja omaishoidon tuen kehittäminen on tärkeää.

Omaishoidon tukeminen ja hoitotehtävää tukevat palvelut ovat lakisääteisiä, joista vastaa hyvinvointialue. Linkki: <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2005/937>

Omaishoidon tuki on lakisääteinen määrärahasidonnainen sosiaalipalvelu, jonka myöntämisestä ja järjestämisestä vastaa hyvinvointialue. Omaishoidon tuki muodostuu hoidettavalle annettavista tarvittavista palveluista sekä hoitajalle annettavasta hoitopalkkiosta, vapaasta ja omaishoitoa tukevista palveluista.

Myös tuen ulkopuolella toimivat omaishoitajat tarvitsevat lepoa, virkistystä ja vapaapäiviä. Heidän avun- ja levon tarpeestaan on hyvä keskustella hoito- ja palvelusuunnitelmaa laadittaessa.

Hyvinvointialueen on tarvittaessa järjestettävä omaishoitajalle valmennusta ja koulutusta hoitotehtävää varten. Lisäksi hyvinvointialueen on tarvittaessa järjestettävä omaishoitajalle hyvinvointi- ja terveystarkastuksia sekä hänen hyvinvointiaan ja hoitotehtäväänsä tukevia sosiaali- ja terveystalveta.

Sosiaali- ja terveysministeriö kehittää omaishoitoa vuosina 2024–2026 yhteistyössä hyvinvointialueiden ja Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa. Lisäksi omaishoitoa kehitetään hanketyöllä omaishoitajien terveyden edistämiseksi ja voimavarojen sekä jaksamisen vahvistamiseksi. Linkki: <https://stm.fi/omaishoito>

Kuhmon kaupungin uimahallilla omaishoitajille on tarjolla maksuttomia uinteja aikuisten ja eläkeläisten hintakategorioihin rajoitetusti. Etuutta voi käyttää niin kauan kuin sitä riittää. Etu kuuluu Omaishoito -toimintaan. Kainuun Omaishoitajat ja Läheiset ry käynnisti myös Kuhmossa talvella 2025 uuden keskusteluryhmän, mutta ryhmän toiminta on peruutettu osanottajien vähäisyyden vuoksi. Linkki: <https://kainuunomaiset.fi/>

Omaishoitajaliiton lausunto:

Omaishoitajaliitoilta on pyydetty lausunto tähän aloitteeseen liittyen. Omaishoitajaliitto toteaa seuraavaa:

”Omaishoitajaliitto kannattaa omaishoitajien tukemista ennaltaehkäisevästi, mikä edistää omaishoitajien hyvinvointia sekä jaksamista ja jatkamista tehtävässään sekä hoidettavan kotona asumista.

Ennaltaehkäisevä tukeminen voi olla yksilö- tai ryhmämuotoista ja toteutua monin tavoin. Ennaltaehkäisevää tukea tarvitaan kunnilta ja hyvinvointialueilta.

Apuja arkeen

Moni omaishoitaja ei pääse itse edes ulkoilemaan ja lenkille, kun on sidottu tehtävässään, eikä lähipiiristäkään saa apua, jos sukulaiset asuvat kauempana. Joku voi olla kotimiehenä hoidettavan kanssa muutaman kerran viikossa, että omaishoitajalla on hieman omaa ulkoilu- ja lenkkeilyaikaa tai mahdollisuus vaikkapa kulttuuriharrastuksiin. Kun joku olisi hoidettavan kanssa, omaishoitaja pääsisi paremmin myös omaishoitajayhdistyksen vertaisryhmään kuulemaan vinkkejä arkiselviytymiseen muilta omaishoitajilta ja jakamaan tunteitaan vertaisten kanssa, mikä auttaa jaksamaan tehtävässä.

Monet kunnat myöntävät esimerkiksi alennusta tai kokonaan maksuttomia liikuntamahdollisuuksia esim. uimahalleihin. Tämä kannustaa pitämään huolta omasta hyvinvoinnista, eikä kaikki hoidettavat tarvitse jatkuvaa omaishoitajan läsnäoloa.

Osa omaishoitajista kaipaa siivousapua tai itselleen vaikkapa hierontaa tai jalkojen hoitoa, mutta pienituloisilla ei ole niihin varaa, eikä edes tuloja, jotta kotitalousvähennys auttaisi.

Erilainen kotiaskareissa ja tehtävissä auttaminen on kannatettavaa. Omaishoitoperheelle voi olla haastavaa suoriutua omakotitalokiinteistön vaatimista tehtävistä, vaikkapa lumitöistä tai ruohonleikkuusta.

Rahallinen tuki

Osalla kunnista, nykyisin hyvinvointialueilla, oli aiemmin käytössä myös ns. ennakoivan tuen luokka osana omaishoitajien tukemista. Silloin maksettiin pientä korvausta lähipiirin henkilölle varsinaista omaishoidon tuen tilannetta kevyempiin hoito- ja hoivatilanteisiin, silloin kun hoidon sitovuus ei ollut jokapäiväistä. Valitettavasti tämä tuen muoto on lopetettu kaikilta hyvinvointialueilta, eikä uusia tukia tässä luokassa enää myönnetä missään. Omaishoitajaliitto kuitenkin kannattaa tällaista kevyempää rahallista tukea ennaltaehkäisevänä tuen muotona, joka mahdollistaa hoidettavan kotona asumisen jatkumisen, ja korvaa kotihoidon tai osan sen käynneistä ja siten todennäköisesti siirtää raskaamman palvelun tarvetta. Kevyemmissä tilanteissa voidaan tukea myös muilla tavoin kuin suoraan rahallisesti esimerkiksi palvelusetelillä.

Rajoitteet ja haasteet

Kevyemmän tuen luokan rahallinen korvaus ei saa korvata varsinaista omaishoidon tuen palkkiota, kun kriteerit siihen täytyvät. (ks. myös THL 2025, Sopimusomaishoidon tilannekuva 2024. Työpaperi 53/2024, https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/149865/URN_ISBN_978-952-408-391-1.pdf?sequence=1&isAllowed=y)

Ennaltaehkäisevä auttaminen ei saa korvata sopimuksen tehneen omaishoitajan lakisääteistä vapaata. Ennaltaehkäisevää tukemista ei pidä rajata vain sopimuksen tehneisiin omaishoitajiin, vaan sitä pitää voida myöntää myös sopimuksettomille omaishoitajille, joilla hoivavastuu on sitova ja kuormittava, myös sosiaalihuoltolain 11 §:n mukaan.

Jos kunnat ryhtyvät auttamaan ja tukemaan omaishoitajia, edellyttää se todennäköisesti tietojen vaihtoa kunnan ja hyvinvointialueen kesken, jotta omaishoitajat tavoitetaan. Tässä ei ole Omaishoitajaliiton näkemyksen mukaan estettä, kun lupa omaishoitajilta kysytään.

Jos auttaminen ja tukeminen alkaa eriytyä kuntien välillä, saattaa se aiheuttaa eriarvoisuuden kokemista asuinkunnan mukaan. Omaishoitajaliitto ei vastusta kuntien toimia omaishoitajien hyväksi sillä perusteella, että se aiheuttaa eriarvoisuutta. Kunnat voivat paremminkin kirittää toisiaan. Kun väestö ikääntyy, tarvitaan monenlaisia ratkaisuja kunnilta ja hyvinvointialueilta sekä järjestöiltä, jotta voimme auttaa ja tukea läheis- ja omaishoitajia, joiden varassa on 80 prosenttia eri ikäisten ihmisten avustamisesta ja hoivasta.”

vastauksessaan Omaishoitajaliitto totesi, että Kittilän kunnassa on tehty esitys kuntalisän maksamisesta sopimuksen tehneille omaishoitajille. Kittilän kunta on tehnyt päätöksen tuen käyttöön otosta vuoden 2024 loppupuolella:

<https://dynasty10.kittila.fi/cgi/DREQUEST.PHP?page=meetingitem&id=20241299-18>

Kainuun hyvinvointialueen vastaus tietopyyntöön

Kainuun hyvinvointialueelle on toimitettu tietopyyntö tähän aloitteeseen liittyen. Kainuun HVA on toimittanut tietopyyntöön vastauksen seuraavalla tavalla:

Kuhmon kaupunki on pyytänyt hyvinvointialueelta SDP:n valtuustoaloitteeseen liittyen tiedon, kuinka monta omaishoitajaa on Kuhmon alueella. Lisäksi pyydetään tietoa siitä, onko hyvinvointialueella aloitteessa esitetyn mukaista käytäntöä.

Kainuun hyvinvointialueen vastauksena todetaan seuraavaa:

Kainuun hyvinvointialueella järjestetään omaishoidontukea ikäihmisille, vammaisille – ja sairaille henkilöille. Omaishoidontuki on kokonaisuus, joka muodostuu hoidettavalle järjestettävistä tarpeen mukaisista palveluista sekä omaishoitajan valmennuksista, hoitopalkkioista, vapaasta ja omaishoitoa tukevista palveluista.

Kainuun hyvinvointialueen kanssa sopimuksen tehneellä omaishoitajalla on oikeus pitää vapaata vähintään 3 vuorokautta sellaista kalenterikuukautta kohti, jonka aikana hän on yhtäjaksoisesti tai vähäisin keskeytyksin sidottu hoitoon ympärivuorokautisesti tai jatkuvasti päivittäin.

Omaishoitajan vapaiden järjestäminen

Omaishoitajan vapaiden järjestämisessä käytetään ensisijaisesti toimeksianto suhteista sijaishoitoa tai perhehoitoa. Omaishoidon vapaa voidaan järjestää perhehoitona osa- tai ympärivuorokautisena huolenpitona perhehoitajan kodissa tai hoidettavan kotona. Omaishoidon vapaat voidaan järjestää myös Kainuun hyvinvointialueen lyhytaikaishoidon ja oman toiminnan asumisen yksiköissä.

Kainuun hyvinvointialue myöntää palveluseteleitä omaishoidon lakisääteisen vapaan järjestämiseksi kotona annettavana palveluna. Tämä ei kuitenkaan sisällä siivousapua tms. kotipalvelua, vaan ainoastaan omaishoidettavan hoidon omaishoitajan poissa ollessa.

Kainuun kunnat eivät tue aloitteen mukaisesti omaishoitajia tarjoamalla palveluseteleitä kodin välttämättömiin töihin.

Omaishoitajien määrä

Kuhmossa on 24.2.2025 tiedon mukaan 63 vakituista omaishoitajaa ja 15 sijaisomaishoitajaa yli 65-vuotiailla asiakkailla. Vammaisten – ja sairaiden omaishoidossa on 19 omaishoitajaa.

Aloitteen juridinen tarkastelu

Omaishoidon tuesta annetun lain 11 § (8.7.2022/607) kuuluu seuraavasti:

Palvelun järjestäjä

Omaishoidon tuen järjestämisestä vastaa se hyvinvointialue, joka on sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä annetun lain (612/2021) 8 §:n mukaan velvollinen järjestämään hoidettavalle sosiaalipalveluja.

Palvelusetelien osalta esim. Päijät-Hämeen hyvinvointialueen sivuilla
Palvelusetelit - Päijät-Hämeen hyvinvointialue lukee muun ohella seuraavaa:
"Palvelusetelin saaminen edellyttää, että hyvinvointialueen sosiaali- ja terveydenhuollon edustaja arvioi henkilön palvelun tarpeen" ja että
"Hyvinvointialue päättää palvelut, joissa palvelusetelit ovat käytössä ja hyväksyy ne palveluntuottajat, joiden palveluita palvelusetelillä voi ostaa".

Kunta hoitaa itsehallinnon nojalla itselleen ottamansa tehtävät (kunnan yleinen toimiala, kuntalaki 7 §). Viime kädessä toimialaan kuulumisen ratkaisee se, onko kunnan ja kuntalaisten edun mukaista ottaa tehtäviä hoidettavaksi.

Yksityisille kuntalaisille annettavat etuudet ja palvelut perustuvat pääosin erityislainsäädäntöön. Kunta voi kuitenkin antaa myös harkinnanvaraisia avustuksia. Niiden sallittavuus arvioidaan jo mainitun yleistä toimialaa koskevan säännöksen perusteella. Yhdenvertaisuusperiaatteesta on kunnalle johdettavissa kielto antaa taloudellista tai muuta tukea yksityisille ilman erityisiä perusteita. Perusteena voi olla esimerkiksi, että yksityisiä avustamalla edistetään koko kunnan etua (mm. yleishyödyllisten yhteisöjen avustukset). Avustuspäätöstä laadittaessa on syytä huolehtia myös siitä, ettei oikeustoimi ole luonteeltaan hankintaa.

Esittelijä Sivistystoimenjohtaja Kyllönen Marjut

Päätösehdotus

Hyvinvointi- ja sivistysvaliokunta päättää esittää kaupunginhallitukselle, ja edelleen kaupunginvaltuustolle, että se ei yhdy aloitteeseen. Aloite on sinänsä kannatettava, mutta aloite tulee esittää Kainuun hyvinvointialueelle, mikäli aloitteen tekijä näin katsoo. Kunnan on erityisen tarkasti harkittava, ottaako se hoidettavakseen uusia tehtäviä.

Asiantuntijana kuultiin hyvinvointiaktivaattori Riikka Kähköstä.

Päätös Hyvinvointi- ja sivistysvaliokunta yksimielisesti päätti esittää kaupunginhallitukselle, ja edelleen kaupunginvaltuustolle, että se ei yhdy aloitteeseen.
Aloite on sinänsä kannatettava, mutta aloite tulee esittää Kainuun hyvinvointialueelle, mikäli aloitteen tekijä näin katsoo. Kunnan on erityisen tarkasti harkittava, ottaako se hoidettavakseen uusia tehtäviä.